

SADRŽAJ

Stranica

1. Osnovni pojmovi o prijevozu putnika	1
2. Podjela cestovnog putničkog prometa	1
3. Pojam i definicija putnika	2
4. Prtljaga kao predmet prijevoza	2
5. Karakteristike prijevoza putnika	2
6. Prijevozni put – prijevozna linija	2
7. Tipovi prijevoznih linija	3
8. Putnička prijevozna sredstva	3
9. Autobusi	3
10. Brzine vozila na prijevoznoj liniji	3
11. Vozni red	4
12. Tehnologija prijevoza putnika	4
13. Načini prijevoza putnika	4
14. Osoblje u prijevozu putnika	6
15. Isprave u prijevozu putnika	6
16. Pitanja za ponavljanje	6

OSNOVNI POJMOVI O PRIJEVOZU PUTNIKA

- pod pojmom Prijevoza putnika podrazumijeva se gospodarska djelatnost u kojoj se pomoću različitih sredstava prijevoza i prijenosa obavlja premještanje ljudi (putnika) i njihove prtljage s jednog mjesta na drugo
- broj prevezenih putnika, odnosno prometne potrebe, nisu s obzirom na svako vrijeme i cilj putovanja iste
- s obzirom na vrijeme, prometne potrebe se mogu razlikovati po satu, danu, tjednu, mjesecu i godini
- s obzirom na cilj putovanja razlikuju se:
  - putovanje na posao
  - službeno putovanje
  - putovanje na odmor
  - putovanje radi rekreacije
  - putovanje u školu i fakultet
  - putovanje na stručne ekskurzije
  - putovanje na školske izlete
  - putovanje na sajmove i priredbe
- ovaj oblik prijevoza razvija se značajnije nakon drugog svjetskog rata, usporedo s općim razvojem znanosti i tehnike, porastom standarda stanovništva
- opseg prijevoza putnika izražava se kao:
  - STATIČKI opseg prijevoza – predstavlja broj putnika koje treba prevesti u određenom vremenu, na određenom području
  - DINAMIČKI opseg prijevoza – predstavlja broj putnika prevezenih u određenom vremenu, na određenom području
- u skladu s propisima ceste u Hrvatskoj kategorizirane su kao: magistralne, regionalne i lokalne, a veliku skupinu cesta čine nerazvrstane ceste

PODJELA CESTOVNOG PUTNIČKOG PRIJEVOZA

- podjela cestovnog putničkog prijevoza izvršena je prema različitim kriterijima, tako se razlikuju:
  - **PREMA PODRUČJU NA KOJEM SE PRIJEVOZ OBAVLJA**
    - a) unutarnji prijevoz – obavlja se unutar granica jedne zemlje
    - b) međunarodni prijevoz – obavlja se između pojedinih zemalja
  - unutarnji prijevoz dijeli se na:
    - a) gradski prijevoz – obavlja se na području nekog grada, sa kratkim vožnjama, veliki broj stanica, mala udobnost putnika, velik broj putnika
    - b) prigradski prijevoz – organizira se na širem gradskom, odnosno prigradskom području zbog prijevoza radnika, đaka, studenata u grad i iz grada (granice se kreću između 30 do 50 km)
    - c) međugradski prijevoz – organizira se na relacijama između dva grada
  - **PREMA NAČINU ORGANIZACIJE PRIJEVOZA**
    - a) linijski prijevoz – prijevoz koji se organizira i obavlja na određenim relacijama po registriranom voznom redu, a cijena i svi drugi uvjeti unaprijed su dogovoreni i utvrđeni tarifom
    - b) slobodni prijevoz – (od slučaja do sučaja) prijevoz za koji se relacija, cijena prijevoza, visina naknade za sporedne usluge u prijevozu utvrđuju ugovorom između prijevoznika i korisnika prijevozne usluge
  - **PREMA NAMJENI**
    - a) javni prijevoz – prijevoz koji je uz jednake uvjete svima dostupan i obavlja se na temelju ugovora o prijevozu

- b) prijevoz za vlastite potrebe (režijski) – prijevoz koji poduzeće i druga pravna osoba ili građani obavljaju zbog vlastitih potreba u obavljanju svoje osnovne djelatnosti
  - c) individualni prijevoz – obuhvaća sva kretanja osobnim vozilima na području urbane jedinice
- **PREMA VREMENU U KOJEM SE OBAVLJA**
- a) stalni, sezonski i povremeni – stalni prijevoz se obavlja tijekom cijele godine, za razliku od sezonskog koji se obavlja u samo određenim periodima godine. Povremeni se prijevoz može organizirati za različite prigode (sportske priredbe, kulturne događaje itd.)
  - b) dnevni noćni i kombinirani prijevoz – ovisi o tome obavlja li se samo danju ili samo noću, ili danju i noću
- **PREMA SREDSTVIMA KOJIMA SE OBAVLJA**
- autobusima, tramvajima, trolejbusima, podzemnom ili nadzemnom željeznicom, a može se koristiti i kombinirani prijevoz

POJAM I DEFINICIJA PUTNIKA

- putnici su sve osobe koje koriste javno prijevozno sredstvo zbog svoje prometne potrebe
- putnici se mogu podijeliti u određene skupine, pa se tako razlikuju:
  - stalni i povremeni putnici
  - gradski, međugradski i međunarodni putnici
- putnik može birati vrstu prijevoznog sredstva i prijevoznika, a na odluku izbora utječu i eksploatacijske karakteristike kao što su: sigurnost, brzina, ekonomičnost, udobnost, točnost i redovitost

PRTLJAGA KAO PREDMET PRIJEVOZA

- sklapanjem ugovora o prijevozu putnik stječe pravo na prijevoz određene koičine i vrste stvari koje se nazivaju prtljaga
- prtljaga se dijeli na:
  - ručnu prtljagu – stvari težine do 10 kg i manjih dimenzija (ručne torbe, mreže paketi) koje se mogu stavljati na prtljažnik iznad sjedišta u prijevoznom sredstvu ili držati kraj sebe, na sjedištu ili ispod sjedišta
  - putničku prtljagu – stvari koje putnik predaje prijevozniku, to su stvari težine do 40 kg i koje se po svojim dimenzijama mogu smjestiti u prostor za prijevoz prtljage (bunkeru u autobusu), naplaćuje se usluga prijevoza
  - razlikuje se još praćena i nepraćena prtljaga

KARAKTERISTIKE PRIJEVOZA PUTNIKA

- neravnomjernost opsega prijevoz putnika – oscilacija broja prevezenih putnika u tijeku promatranog razdoblja
- periodične promjene opsega prijevoza putnika posljedica su utjecaja radnog vremena zaposlenih i vremenskih prilika
- promjene opsega prijevoza putnika mogu biti izazvane sportskim i drugim manifestacijama, uvođenjem novih linija, održavanje sajmova
- neravnomjernost prijevoza putnika može se izraziti grafičkim prikazivanjem i koeficijentom neravnomjernosti

PRIJEVOZNI PUT – PRIJEVOZNA LINIJA

- kretanje prijevoznih sredstava realizira se po konkretnim prijevoznim linijama vezanim za kolosijeke i vodove električne energije ili po ograničenim površinama samog kolnika
- prijevozne linije mogu se podijeliti prema različitim kriterijima kao:
  - a) s obzirom na prostor
    - gradske
    - prigradske
    - međugradske
    - međunarodne
  - b) s obzirom na vrijeme
    - stalne i povremene
    - sezonske i periodične
    - dnevne, noćne i kombinirane
  - c) s obzirom na prijevozna sredstva
    - autobusne, tramvajske, trolejbusne
    - željezničke podzemne i nadzemne
  - d) s obzirom na režim obavljanja prijevoza
    - direktne
    - ekspresne
    - putničke
- dijelovi prijevozne linije – određena relacija (itinerer), broj postaja, odnosno točaka na kojima ulaze i izlaze putnici

TIPOVI PRIJEVOZNIH LINIJA

- po obliku razlikuje se nekoliko tipova, a podjela je moguća prema različitim kriterijima, a najčešća je prema načinu pružanja linija u odnosu na područje grada, pa se gradske linije dijele na:
  - radijalne
  - dijametralne
  - kružne
  - polukružne
  - tangencijalne
  - periferne
  - kombinirane

POSTAJE NA PRIJEVOZNOJ LINIJI

- su ona mjesta postavljena na temelju analiza kretanja i priljeva putnika, a služe za prihvatanje i otpremu putnika
- postaje mogu biti: polazne, usputne, završne
- prema zakonu u unutarnjem cestovnom prijevozu razlikuju se: autobusni kolodvori i autobusna stajališta (stalna, uvjetna i privremena)

PUTNIČKA PRIJEVOZNA SREDSTVA

- putnička prijevozna sredstva mogu se podijeliti na:
  - 1) individualna vozila – koja se dijele na:
    - osobna vozila, motocikle, mopede i bicikle
  - 2) komercijalna putnička vozila – koja se dijele na:
    - osobna vozila

- tramvaje
- autobuse
- trolejbuse
- podzemne željeznice
- brze gradske željeznice
- nadzemne željeznice
- uspinjače
- pomične trake i stepenice
- dizala

AUTOBUSI

- prvi autobus uveden je u V. Britaniji godine 1899.

PODJELA AUTOBUSA PREMA VRSTI POGONA

- sa Dieselovim motorom, benzinskim motorom, plinskim motorom, električne i na pogon kinetičkom energijom

PODJELA AUTOBUSA PREMA VELIČINI PRIJEVOZNOG KAPACITETA

- mali, od 10 do 30 mjesta
- srednji, od 30 do 50 mjesta
- veliki, od 50 do 150 mjesta

PODJELA AUTOBUSA PREMA KONSTRUKCIJSKIM KARAKTERISTIKAMA

- minibusi
- autobusi na kat
- niskopodni autobusi
- specijalni autobusi

PODJELA AUTOBUSA PREMA NAMJENI

- gradski i prigradski – minibus, standardni, zglobni, autobus na kat, niskopodni
- međugradski ili međumjesni
- specijalni autobusi

BRZINE VOZILA NA PRIJEVOZNOJ LINIJI

- tehnička brzina – je ona brzina kojom se vozilo kreće po nekoj liniji, izračuna se iz odnosa duljine linije i vremena vožnje (čisto vrijeme vožnje)
  - ovisi o vrsti vozila (snazi motora), ubrzanju i usporenju, gustoći prometa, vrsti ceste, stanju ceste, propusnoj moći ceste, regulaciji prometa
- putna ili prometna brzina – izračuna se iz duljine linije i vremena putovanja
  - vrijeme putovanja obuhvaća vrijeme vožnje i vrijeme stajanja
- eksploatacijska ili komercijalna brzina – izračuna se iz odnosa ukupno prijeđenih kilometara i ukupno provedenog vremena vozila na radu, a koje se sastoji od vožnje i svih stajanja vozila
  - osim stajanja na međustanicama vozilo određeno vrijeme stoji i na krajnjim stanicama – terminalima

VOZNI RED

- je plan tehnološkog procesa prijevoza putnika, a prikazuje vremensku i prostornu sliku kretanja vozila na liniji
- voznim redom se usklađuju prijevozni kapaciteti s prijevoznim potrebama
- plan prijevoza polazni je element pri izradi voznog reda

- prije izrade plana istražuje se transportno tržište, na temelju čega se formiraju putnički tokovi

VRSTE VOZNIH REDOVA

- prema načinu izrade, odnosno prikazivanja postoje dvije vrste voznih redova:
  - 1.) grafički način prikazivanja
  - 2.) numerički (tabelarni) način prikazivanja
- grafički vozni red konstruira se na koordinatnom sustavu, tako da je na apscisu nanosena vremenska podjela na sate i minute tijekom cijelog radnog dana, a na ordinatu se nanosi dužina linije u određenom omjeru
- numerički način prikazivanja primjenjuju isključivo prijevoznici u međugradskom i međunarodnom linijskom prijevozu

TEHNOLOGIJA PRIJEVOZA PUTNIKA

FAZE PRIJEVOZNOG PROCESA

- razlikuju se prema različitim stajalištima:
  - sa stajališta korisnika prijevozne usluge:
    - faza otpreme
    - faza prijevoza
    - faza prihvata
  - sa stajališta izvršitelja prijevoza:
    - faza pripreme
    - faza provedbe
    - faza okončanja
- u pripremnu fazu svrstavaju se radnje oko organiziranja prijevoza, ugovaranja prijevoza, pripremanja vozila, raspoređivanja voznog osoblja na predviđeni zadatak, te izdvajanje potrebne dokumentacije za vozača
- faza provedbe obuhvaća radnje od trenutka ulaska putnika u prijevozno sredstvo do izlaska
- u fazi okončanja prijevoznog procesa analizira se prijevozna dokumentacija, obavlja obračun i predaja novca i voznih karata, pisanje i slanje faktura za obavljeni prijevoz, vraća se vozilo u garažu i provjerava raspored rada za nastupajući zadatak

NAČINI PRIJEVOZA PUTNIKA

- prijevoz putnika može se obavljati kao javni prijevoz ili kao prijevoz za vlastite potrebe
- javni prijevoz može se obavljati kao prijevoz u linijskom cestovnom prometu ili kao prijevoz u slobodnom cestovnom prijevozu
- javni prijevoz je prijevoz osoba, koji je uz jednake uvjete svakom dostupan i obavlja se na temelju ugovora o prijevozu, a mogu ga obavljati prijevoznici odnosno samostalni privrednici

LINIJSKI PRIJEVOZ

- obavlja se na određenim linijama po registriranom voznom redu, a cijena i drugi uvjeti prijevoza unaprijed su utvrđeni tarifom i javno objavljeni
- vrste linijskog prijevoza:
  - po prostoru djelovanja prijevoza može biti:
    - gradski ili lokalni
    - prigradski
    - međugradski ili međumjesni
    - međunarodni

- po načinu obavljanja prijevoza može biti:
  - direktan linijski
  - ekspresni linijski
  - putnički (redovni) linijski
- s obzirom na vrijeme obavljanja može biti:
  - stalni
  - sezonski
  - povremeni
  - dnevni, noćni, kombinirani
- s obzirom na sredstva kojima se obavlja:
  - autobusni
  - trolejbusni
  - tramvajski
  - podzemna željeznica
  - brza gradska željeznica
- javni gradski prijevoz – obavljaju specijalizirana prijevozna poduzeća kao svoju osnovnu djelatnost, prevozeći putnike unutar područja jednog grada, obuhvaća i taksi prijevoz
- javni prigradski prijevoz – obavlja se stalno i intenzivno motornim i drugim vozilima na pojedinim linijama na području šire okolice grada, naselja, kojemu gravitiraju stanovnici okolnih mjesta, sela ili naselja radi zadovoljavanja gospodarskih, kulturnih, prosvjetnih i drugih potreba
- javni međugradski prijevoz – obavlja se između više gradova, manjih i većih naselja, broj stajališta ovisi o duljini relacije i načinu obavljanja prijevoza a može biti:
  - direktni linijski prijevoz – prijevoz između početnog i završnog autobusnog stajališta na liniji utvrđenog u voznom redu bez zaustavljanja na usputnim stajalištima i kolodvorima
  - ekspresni linijski prijevoz – prijevoz između početnog i završnog stajališta na liniji sa zaustavljanjima na značajnijim autobusnim kolodvorima utvrđenim u voznom redu
  - putnički linijski prijevoz – prijevoz između početnog i završnog stajališta s obveznim zaustavljanjem na svim registriranim usputnim stajalištima i kolodvorima
- javni međunarodni prijevoz – prijevoz koji se obavlja na području dviju ili više država i uz jednake uvjete je dostupan svim korisnicima
  - obavlja se kao javni prijevoz u linijskom i slobodnom prijevozu, te kao prijevoz za vlastite potrebe
  - može se obavljati u dovozu iz druge zemlje, u odvozu iz Hrvatske u drugu zemlju ili u prijevozu kroz Hrvatsku (tranzit)
  - međunarodni prijevoz mogu obavljati domaći prijevoznici ako su upisani u sudski registar I ako dobiju licencu
    - međunarodni linijski prijevoz – obavlja se na određenoj međunarodnoj relaciji po naprijed utvrđenom i objavljenom voznom redu i tarifi (obavlja se na temelju dozvole koju izdaje Ministarstvo prometa i veza)
    - međunarodni slobodni prijevoz – može se obavljati na više načina kao:
      - kružna vožnja koja počinje i završava na području države u kojoj je vozilo registrirano, pri čemu se ista skupina putnika prevozi istim vozilom na čitavom itinereru i vraća se u mjesto polaska, bez uputnog ulaska i izlaska putnika
      - prijevoz putnika u odlasku i praznim vozilom u povratku
      - naizmjenične vožnje organizirane radi prijevoza u više navrata od istog polazišta do istog odredišta, unaprijed organiziranih skupina putnika
  - pri obavljanju slobodnog prijevoza putnika u vozilu se mora nalaziti uredno popunjen PUTNI LIST S POPISOM PUTNIKA i brojevima putovnica, potpisan od strane prijevoznika i ovjeren od carinskog tijela na graničnom prijelazu

SLOBODNI PRIJEVOZ PUTNIKA

- po namjeni i organizaciji slobodni prijevoz putnika može biti organiziran kao:
  - izletničko putovanje
  - turističko putovanje
  - kružno putovanje
  - taksi prijevoz
- izletnička putovanja – zajednička karakteristika ovih putovanja su odgojno obrazovni sadržaji I doživljaji na putovanju, organizira ih turistička agencija, u pravilu najduže tri dana
- turistička putovanja – zajedničko ili individualno putovanje što ga organizira turistička agencija, a obuhvaća prijevoz i boravak u turističkom naselju, realizira se autobusom
- kružna putovanja – karakterizira ih neprekidno kretanje, planirano prema određenom itinereru, relativno kratko traje, a nudi bogat sadržaj, najčešće se izvodi autobusima, brodovima i zrakoplovima

PRIJEVOZ ZA VLASTITE POTREBE

- obavljaju ga poduzeća motornim vozilima radi zadovoljavanja svojih proizvodnih ili uslužnih potreba
- u autobusu se mora nalaziti popis putnika koji se prevoze

PRIJEVOZ ZA POSEBNE NAMJENE

- u ovu skupinu prijevoza spadaju prijevozi:
  - na zračne luke
  - školske i predškolske djece
  - hendikepiranih (invalidnih) osoba
  - bolesnika
- ovi prijevozi se obavljaju uz posebnu organizaciju i po posebnim linijama, s određenim stajalištima

OSOBLJE U PRIJEVOZU PUTNIKA

- operativno osoblje može se podijeliti u tri skupine:
  - neposredno operativno osoblje
  - posredno operativno osoblje
  - pomoćno operativno osoblje
- neposredno operativno osoblje – čine sljedeći radnici:
  - vozači i suvozači
  - kondukteri
  - vođe puta – vodiči
  - pričuvno osoblje (vozači, kondukteri i drugi)
- na motorno vozilo se raspoređuje sljedeći broj članova posade:
  - na relaciji do 500 km (ako se obavlja prodaja karata na autobusnim kolodvorima) određuje se jedan vozač
  - na relaciji do 500 km (ako se prodaja karata obavlja, osim na autobusnim kolodvorima, i u autobusu) određuje se vozač i kondukter
  - na relaciji preko 500 km određuju se dva vozača
  - na relacijama preko 500 km određuje se jedan vozač samo u slučajevima ako mu se nakon prijeđenih 500 km može osigurati zamjena ili propisano vrijeme odmora
  - na relaciji preko 500 km kada je raspored postaja takav da je rastojanje između stanica manje od 20 km, određuju se dva vozača i jedan kondukter

- u gradskom i prigradskom linijskom prijevozu određuje se na vozilo jedan vozač i jedan kondukter
- posredno operativno osoblje – čine sljedeći radnici:
  - kontrolori prometa
  - disponenti
  - prometnici
- pomoćno operativno osoblje – čine sljedeći radnici:
  - prodavači vozni karata
  - radnici u službi informacije
  - radnici u garderobama
  - nosači prtljage, pošte, ekspresnih pošiljaka

ISPRAVE U PRIJEVOZU PUTNIKA

- razlikujemo isprave u unutarnjem i međunarodnom prijevozu putnika, a dijelimo ih u tri osnovne skupine:
  - isprave vezane uz vozilo
  - isprave vezane uz vozno osoblje
  - isprave vezane uz putnike i prtljagu
- isprave vezane uz vozilo su sljedeće: prometna dozvola s knjižicom vozila i kartonom tehničkih pregleda, dozvola za prijevoz u stranim zemljama, registrirani vozni red linije, tarifa s cjenikom prijevoza, zelena karta osiguranja, potvrda o prihvaćanju vozila za međunarodni prijevoz, putni radni list
- isprave vezane uz vozno osoblje su sljedeće: vozačka dozvola (domaća i međunarodna), putna isprava (putovnica), individualna kontrolna knjižica, obrazac Europskog izvješća o prometnoj nezgodi, potvrda o osposobljenosti za međunarodni prijevoz
- isprave vezane uz putnike i prtljage su:
  - vozne karte – moraju sadržavati: naziv i sjedište prijevoznika, relaciju, vrijeme polaska, vrstu vozila

Pitanja za ponavljanje

1. Kako i po kojim kriterijima se dijeli putnički prijevoz?
2. Što utječe na odluku putnika o izboru prijevoznog sredstva?
3. Što se razumijeva pod pojmom prtljage i koje su vrste prtljage?
4. Što razumijevamo pod pojmom neravnomjernost opsega prijevoza putnika?
5. Što se razumijeva pod pojmom prometne linije?
6. Koji su dijelovi prometne linije?
7. Koje su vrste prometnih linija?
8. Koje vrste prijevoznih sredstava postoje?
9. Podjela autobusa prema različitim kriterijima?
10. Navedi karakteristike gradskog i prigradskog autobusa!
11. Što je tehnička brzina i o čemu ovisi njezina veličina?
12. Objasni pojam eksploatacijske brzine!
13. Što je zaposjednutost vozila?
14. Što se razumijeva pod pojmom “vozni red”?
15. Što sadrži vozni red?
16. Koji su osnovni elementi prijevoznog procesa i koje su njegove faze?
17. Koje su karakteristike linijskog prijevoza putnika?
18. Kako je izvršena podjela linijskog prijevoza?
19. Navedi osnovne karakteristike slobodnog prijevoza putnika!
20. Pojasni pojam prijevoza za vlastite potrebe!
21. Pojasni pojam za posebne namjene!
22. Tko su neposredni operativni radnici i koji su im zadaci?
23. Tko su posredni operativni radnici i koji su im zadaci?
24. Kako se dijele isprave u prijevozu putnika?
25. Koje podatke mora sadržavati vozna karta?